

'Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta rammelt'

De duurzaamheid van het Nederlands watersysteem wordt bepaald door de samenhang van keuzes op basis van een nationale visie. Deze samenhang ontbreekt bij het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta, zo meent de Adviesgroep Borm & Huijgens. Sinds 2008 volgt ze de totstandkoming van het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2010-2015+ op de voet. In dit artikel geeft Borm & Huijgens aan hoe het regionale programma in strijd is met het landsbelang. Het plan rammelt volgens haar aan alle kanten. Waterveiligheid vraagt om een zuivere analyse van plannen en afgewogen besluiten.

De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta heeft door eigen publicaties, uitgaven en gevoerde propaganda in de afgelopen jaren haar planvorming breed in de publiciteit gebracht en zo de indruk gewekt alsof ze op de goede weg was. Maar zijn ze wel op de goede weg? Wij vinden van niet en concluderen dat kostbare tijd, moeite en geld verloren zijn gegaan. Dit alles heeft de overgang naar een klimaatbestendig Nederland ernstig gestagneerd.

Een deelprogramma behoort een gezonde basis voor een samenhangend toekomstbeeld te zijn. Het ontwerp-uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta ontpopte zich echter als een bundeling van zeven aparte gebiedsprogramma's. De gewraakte compartimentering van de voormalige deltawateren blijkt enkel in een ander vaatje gegoten te zijn.

Deze 'hercompartimentering' werd op 1 april 2010 tijdens de 4e Werkconferentie Zuidwestelijke Delta gepresenteerd onder de noemer 'samenhang op bekkenniveau'. De plankaarten van de gebiedsprogramma's waren en zijn allemaal nog voorzien van het stempel 'in ontwikkeling'. Volgens de Adviesgroep Borm & Huijgens was en is het verbrokkelde programma niet rijp voor promotie of inspraak, laat staan voor aanbidding aan het (demissionaire) kabinet. In 2010 volgde een spectaculaire regiotour, waarbij de aandacht bewust werd verlegd naar de lokale wensen in relatie tot de vermeende planvorming. De organisatie benadrukte dat de onderbouwing en de

levensvatbaarheid van de plannen niet ter discussie stonden.

De hele planvorming loopt op de muziek vooruit en de gewenste samenhang van een integrale visie ontbreekt vrijwel volledig. Toch omschreef de voorzitter van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta de definitieve versie met de titel 'Veilig Veerkrachtig Vitaal' van april 2011 als: "het vertrekpunt voor het zoeken naar oplossingen voor de lange termijn."

Maar is dit rapport wel het juiste vertrekpunt? Het landelijk waterbeleid staat inmiddels met de rug tegen de muur en kan zich geen fouten van formaat meer veroorloven. Wij vragen ons af of en wie op tijd inziet dat men fout bezig is. De tijd begint immers te dringen.

De landelijke waterveiligheid

De kwetsbaarheid van onze waterwerken is groot. Bij storm op zee in combinatie met hevige regenval krijgen de noordelijke provincies spoedig te kampen met wateroverlast. Wanneer gelijktijdig sprake is van piekafvoeren door de rivieren, valt van de noordelijke regio's geen wezenlijke bijdrage te verwachten aan het oplossen van de waterproblemen.

Met de realisatie van de projecten van Ruimte voor de Rivier wordt de doorstroming in het Nederlandse riviertraject nog eens extra versterkt. Alles komt vervolgens op het bordje van de zuidwestelijke delta en die is hier niet op berekend. Als vervolgens dijkring 14

doorbreekt, gaat het pas echt goed mis. Een overstrooming vanuit het Rijnmondgebied zou het bankroet van Nederland betekenen. Evacuatie van de Randstad is een onmogelijke opgave. Alleen een doelmatige herinrichting van de zuidwestelijke delta kan het gevaar van een dergelijke ramp wegnemen. Hiervoor zijn door andere partijen diverse alternatieve plannen ontwikkeld, maar deze worden stelselmatig terzijde geschoven.

De cruciale rol voor de nationale waterveiligheid is in het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta onderbelicht en onvoldoende uitgewerkt. Een samenhang tussen de plannen voor de delta met onder meer Rijnmond en IJsselmeer is hierbij een vereiste. Zij hebben namelijk een grote invloed op elkaar. In de terzijde geschoven plannen is wel degelijk sprake van een landelijke samenhang en de sleutelrol van de zuidwestelijke delta voor de nationale waterveiligheid.

Op bovenstaand plan heeft de Adviesgroep Borm & Huijgens stevige kritiek. Het sprookjesachtige plan rammelt aan alle kanten, aangezien het geheel voorbij gaat aan de doelen van het Nationaal Waterplan in de Deltawet, namelijk: 'ons land nu en in de toekomst beschermen tegen hoog water en de zoetwatervoorziening op orde houden.'

Een verbazingwekkend streefbeeld

De verzilting van het Volkerak-Zoommeer, het Kierbesluit, de 'watermachine' in de Brouwersdam, Waterstad Rotterdam, gedempt getij, het Volkerak-Zoommeer als eerste noodberging, een complete riviermonding Haringvliet, klimaatbuffer Oosterdam, recreatieve voorzieningen, een gewijzigde zoetwatervoorziening en tal van andere vaak onsamenhangende zaken werden de afgelopen jaren in de planvorming voor de zuidwestelijke delta opgenomen. Volgens de Adviesgroep Borm & Huijgens maakt dit het uitvoeringsprogramma tot een samenaansluiting van oude en nieuwe voornemens. Bijgaande tekening toont het streefbeeld van het huidige uitvoeringsprogramma. Hierbij zijn de bestaande zoetwatervoorraden verdwenen, krijgt verzilting de ruimte en het merendeel van de deltawateren is onttrokken aan estuariene dynamiek.

Hoe men de zaak ook wendt of keert, effectieve invullingen van de omschreven doelen voor waterveiligheid, zoetwatervoorziening en een gezonde delta zijn hierin niet te ontdekken. Integendeel, er worden nieuwe hydrologische en ecologische problemen gecreëerd met forse economische consequenties.

Het tij is nog te keren

Het verzilten van het Volkerak-Zoommeer is een onnodige en kostbare zaak en beperkt sterk de inrichtingsmogelijkheden voor de zuidwestelijke delta. De inrichting van de delta is echter cruciaal voor de landelijke waterveiligheid en de zoetwatervoorziening.

Beeld na het uitvoeren van de projecten en maatregelen uit het uitvoeringsprogramma (illustratie: H+N+S Landschapsarchitecten) (bron: Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2010-2015+).

Er is nu gelukkig alleen nog sprake van papieren producten en is het tij nog te keren. Het cumulatieve effect op andere projecten, dat ontstaat bij het halsstarrig vasthouden van foute keuzes, kan leiden tot onveiligheid, kapitaalvernietiging en milieuschade. Negatieve publiciteit in de media tast vervolgens de geloofwaardigheid van de overheid aan.

In deze tijd van economische recessie zou de politiek geen groen licht mogen en moeten geven aan planvorming waarvan het rendement sterk betwijfeld wordt. Volgens Borm & Huijgens moet er zo snel mogelijk kritisch naar de inmiddels gepresenteerde regionale planvorming voor de zuidwestelijke delta worden gekeken, door deze te toetsen aan de gestelde doelen van het Nationaal Waterplan en objectief te vergelijken met relevante inrichtingssuggesties.

Toetsen aan Nationaal Waterplan

De inrichting van de delta moet voldoen aan de doelen van het Nationaal Waterplan. De te nemen maatregelen moeten Nederland ook voor toekomstige generaties veilig en

leefbaar houden en de mogelijkheden die water biedt, benutten. Het Nationaal Waterplan streeft behalve naar waterveiligheid ook naar garanties voor de zoetwatervoorziening en naar estuariene dynamiek. Hierbij vragen zowel het tegengaan van de dreigende rivieropwaartse invloed van de zee als het bestrijden van de toenemende verzilting om blijvende zorg. Dit ontbreekt vrijwel volledig in de huidige planvorming.

Voor de inrichting van de Zuidwestelijke Delta betekent dit volgens de Adviesgroep Borm & Huijgens het volgende:

- De nationale waterveiligheid vereist een maximaal oppervlak aan noodberging en spui mogelijkheden in zee, in combinatie met een goede en korte primaire zeewering;
- De zoetwatervoorziening wordt gegarandeerd door het behoud en het aanleggen van zoetwatervoorraden en het beperken van zoetwaterverliezen;
- Een estuarium ontwikkelt zich in een open traject tussen zee en rivieren, waarbij de nodige lengte en regulatiemogelijkheden

een geleidelijke overgang van zout naar zoet waarborgen. Voor de vismigratie is dit een noodzakelijke en duurzame oplossing.

Samenvattend

Het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta behoort een uitwerking te zijn van een deelprogramma binnen het landelijk Deltaprogramma. Dat is het nu zeker niet. De Adviesgroep Borm & Huijgens meent dat het huidige uitvoeringsprogramma spoedig van tafel moet worden geschoven vanwege de tegenstrijdigheden met de nationale belangen. Zij meent dat alleen wanneer de doelen van de Deltawet en het Nationaal Waterplan als uitgangspunten worden gehanteerd, men kan komen tot een goede inrichting van de zuidwestelijke delta. Dit om tevens te komen tot een regionaal en nationaal breed gedragen, passende en effectieve landelijke inrichtingsvisie.

Wil Borm, Martien Boelaars en Clemens de Witte (Adviesgroep Borm & Huijgens)

Maak Deltawerken compleet

De Adviesgroep Borm & Huijgens pleit voor maatregelen om de Deltawerken 'compleet' te maken.

Bij de Deltawerken heeft men nagelaten om ook de Westerschelde en de Nieuwe Waterweg aan te pakken. Men heeft het niet aangedurfd om de machtige havensteden Antwerpen en Rotterdam achter zeeluisen te situeren. Het kwam wellicht niet eens ter sprake. Intussen is deze vergissing door de tijd ingehaald. Antwerpen is een haven op een middeleeuwse locatie. Een haven die eeuwenlang achter de ketting heeft gelegen en die nu in de vaart der volkeren wil concurreren met een wereldhaven als Rotterdam. Rotterdam is echter zodanig geëvolueerd dat het zwaartepunt steeds meer buitengaats is komen te liggen aan de Maasvlakte. Niet Rotterdam zelf, maar de Europoort wordt belangrijker. In België verschuift het accent naar Zeebrugge.

Het diep uitbaggeren van de Westerschelde betekent niet alleen blijvende hoge kosten en afkalving van oevers (zandhonger). Ook de ontstane trechtervorm veroorzaakt een torenhoge getijdenslag in de smalle Schelde bij Antwerpen. En daar moet een open Hedwigepolder de pleister op de wonde worden? Bij de Nieuwe Waterweg is het zout nog nauwelijks tegen te houden. Het merendeel van al het zoete water wordt hier verspild om zoutindringing tegen te gaan. Voor een handjevol zeereuzen, die ook aan de zeezijde zouden kunnen aanmeren, worden zowel de Westerschelde als de Nieuwe Waterweg extreem diep uitgebaggerd. Dit is een prestigezaak, geen economische afweging.

Zowel de Westerschelde als de Nieuwe Waterweg dienen zo spoedig mogelijk afgesloten te worden. Dat brengt dan wel aanzienlijke kosten met zich mee, maar wat heeft het voor zin om deze onontkoombare investeringen alsmat vooruit te schuiven? Het in stand houden van deze open verbindingen is onverantwoordelijk voor de waterveiligheid.

De ecologische consequenties van de jarenlange patstelling vragen om natuurcompensatie langs de Schelde en maatregelen tegen verzilting bij de Nieuwe Waterweg. Allerlei lapmiddelen worden aangedragen om natuur te compenseren en zoutindringing te temperen. Door het nodeloos uitdiepen van de Westerschelde gaat natuur verloren en wordt er te pas en te onpas voorgesteld om te ontpolderen en zo de Europese Commissie tevreden te stellen. De soap rondom de Hedwigepolder begint menigeen de keel uit te hangen.

Wanneer vindt de omschakeling plaats van al die zogenaamde innovatieve toekomstvisies naar doeltreffende ingrepen? Wordt het niet eens tijd voor een totaalplan voor de hele zuidwestelijke delta, inclusief de Westerschelde? Een plan waarbij de huidige kustlijn nog

Wordt de Oosterschelde de levensader van de grote rivieren? (foto: C. Huijgens).

eens aanzienlijk wordt verkort door afsluiting van Westerschelde en Nieuwe Waterweg. Dan kan de Westerschelde als vanouds weer verbonden worden met de Oosterschelde. De Scharreze, een doorsteek door Goeree, mag opnieuw Haringvliet en Grevelingen verbinden en zo maken alle voormalige zeegaten plots deel uit van een gezond estuarium dat via de stormvloedkering in open verbinding staat met zee. De Oosterschelde als één gezamenlijke monding van Rijn, Maas en Schelde.

Behoud van polders en ruime landaanwinning ter compensatie van landverlies door projecten, een korte primaire zeewering, een volledig gezond estuarium dat bij nood geheel afsluitbaar is met de stormvloedkering, behoud en toename van zoetwatervoorraden, een einde aan het grootschalige zoetwaterverlies, het landelijk tegengaan van verzilting, een getijloze Rijn-Scheldecorridor en noem maar op maken dit voor de toekomst de meest voor de hand liggende oplossing. Nog belangrijker dan al deze grote voordelen is dat hierdoor de waterveiligheid voor Antwerpen en het Rijnmondgebied wordt gegarandeerd.

Met een dergelijke inrichting wordt vismigratie weer mogelijk en voldoen we meer dan gevraagd aan de Europese natuurdoelstellingen. Extreme afvoeren, laag of hoog, worden afgezwakt doordat de hele delta gedeeld wordt door drie grote rivieren. Een maximale noodberging in alle deltawateren in combinatie met extra spui mogelijkheden maakt dat deze inrichting eveneens berekend is op piekafvoeren vanuit de rivieren.

Blijven we nog jaren doormodderen of kiezen we voor een toekomstbestendig totaalplan, waarbij we, voortbouwend op de aanwezige infrastructuur, de Deltawerken compleet maken en geheel laten voldoen aan de eisen voor waterveiligheid, zoetwatervoorziening, economie en ecologie? De keuze lijkt niet zo moeilijk.